

אלן ו' בלאק
פרופסור חבר לסוציולוגיה
אוניברסיטת ניו אינגלנד
ארמידיל, ניו סאות' ויילס, אוסטרליה

האם סיינטולוגיה היא דת?

24 בינואר 1996

האם סיינטולוגיה
היא דת?

האם סיינטולוגיה
היא דת?

תוכן העניינים

1	א. רקע מקצועי
2	ב. ממדים של דת
3	ב.1. הממד המעשי והטקסי
3	ב.2. הממד ההתנסותי
3	ב.3. הממד הנרטיבי או המיתי
4	ב.4. הממד של דוקטרינה ופילוסופיה
4	ב.5. הממד האתי
4	ב.6. הממד החברתי והמוסדי
5	ב.7. הממד החומרי
5	ג. ניתוח של סיינטולוגיה
5	ג.1. הממד של דוקטרינה ופילוסופיה
8	ג.2. הממד הנרטיבי או המיתי
10	ג.3. הממד המעשי והטקסי
11	ג.4. הממד ההתנסותי
12	ג.5. הממד האתי
13	ג.6. הממד החברתי והמוסדי
15	ג.7. הממד החומרי
16	ד. מסקנה

אלן ו' בלאק
פרופסור חבר לסוציולוגיה

אוניברסיטת ניו אינגלנד
ארמידוויל, ניו-סאות' ויילס, אוסטרליה

האם סיינטולוגיה היא דת?

24 בינואר 1996

א. רקע מקצועי

כסוציולוג עם התמחות בחקר דתות, התבקשתי לענות על השאלה "האם סיינטולוגיה היא דת?" כשאני עונה על השאלה הזאת, אני לא מצהיר על האמיתות או אי-האמיתות של סיינטולוגיה. במקום זאת, אני שוקל האם סיינטולוגיה עומדת בקריטריונים שבדרך כלל משמשים כדי להגדיר דת. הקריטריונים האלה הם לא לגמרי ברורים וחד-משמעיים: מחברים שונים הציעו הגדרות שונות. הקריטריונים האלה נעים החל מאלה של ו"ג ראנסימן,¹ שמשמש במונח דת כמילה נרדפת ל-"אידיאולוגיה", ועד להגדרה של ורנר כהן,² שטוען שהמילה "דת" כל-כך מורכבת וכל-כך ספציפית לתרבות עד שלא מתאים להשתמש בה בהתייחסות לכל היבט של תרבות שאינה מערבית או אינה נוצרית.

למרות זאת, רוב המלומדים בתחום הזה מסכימים שדת היא מערכת של אמונות ועיסוקים עם נקודת התייחסות שהיא על-טבעית, מקודשת או נשגבת. בהתאם לנקודת ההתחלה הזאת, אפשר לזהות כל מיני מאפיינים ברוב, אם לא בכל, הדתות המוכרות. ככל שמערכת אמונות ועיסוקים מציגה את המאפיינים האלה בצורה יותר מלאה, כך אפשר להתייחס אליה באופן יותר חד משמעי כדת.

במהלך זיהוי המאפיינים שנמצאים בדרך כלל בדתות, אני אשתמש במסגרת ההתייחסות שנהגתה על-ידי נינאן סמארט, אחד המלומדים המובילים בנושא של דתות העולם.³ מכיוון שהשתמשתי במאפיינים הרחבים של מסגרת ההתייחסות הזאת בכמה מהמאמרים הקודמים שלי,⁴ אני לא מאמץ אותם רק לצורך המחקר הזה.

1. ו"ג ראנסימן "ההסבר הסוציולוגי של אמונות 'דתיות'", 10 Archives Européennes de Sociologie (1969): 149-191.

2. ורנר כהן, "האם דת היא אוניברסלית? בעיות בהגדרה", ז'ורנל למחקר מדעי של דת 2 (1962): 25-33.

3. סמארט היה פרופסור למחקרי דת באוניברסיטת לנקסטר (בריטניה) מ-1967 עד 1982. הוא היה פרופסור במחלקה למחקרי דת באוניברסיטת קליפורניה בסנטה ברברה מאז 1976, והוא כעת פרופסור להשוואה בין דתות שם.

4. לדוגמה, אלן ו' בלאק ופיטר אי גלזר, 'עיסוק מעשי ואמונה: מחקרים על הסוציולוגיה של הדת האוסטרלית', סידני: Allen and Unwin, 1983.

אני לא סיינטולוג. לצורך ניסוח המסקנות שלי, למדתי בצורה מדוקדקת את הפרסומים של סיינטולוגיה, וגם התבוננתי בפעילויות בארגון הסיינטולוגיה בסידיני וראיינתי כמה מהמשתתפים. אני גם מכיר מחקרים סוציולוגיים שונים לגבי סיינטולוגיה שנעשו בחלקים אחרים של העולם.

הפרסומים העיקריים של סיינטולוגיה שאותם למדתי הם אלה, לפי סדר תאריך הפרסום הראשון שלהם:

- 'דיאנטיקה: המדע המודרני של בריאות הנפש' (1950)
- 'דיאנטיקה: התפתחותו של מדע' (1950)
- 'מדע ההשרדות' (1951)
- 'נוהל מתקדם ואקסיומות' (1951)
- 'סיינטולוגיה: תולדות האדם' (1952)
- 'סיינטולוגיה 8-80' (1952)
- 'סיינטולוגיה 8-8008' (1952)
- 'הרצאות פניקס' (ניתנו ב-1954, פורסמו ב-1968)
- 'יצירת היכולת האנושית' (1955)
- 'סיינטולוגיה: יסודות המחשבה' (1956)
- 'האם חיית לפני חיים אלה?' (1960, עודכן והורחב ב-1977)
- 'מבוא לאתיקה של סיינטולוגיה' (1968, עודכן 1989)
- 'סיינטולוגיה 0-8: ספר היסודות' (1970)
- 'הרקע, הייעוץ הרוחני, הטקסים והדרשות של דת הסיינטולוגיה' (1970)
- 'משלחת בעקבות הזמן' (1973, גרסה מורחבת של 'מבחן של היזכרות ממסלול הזמן השלם', 1968)
- 'הדרך אל האושר' (1981)
- 'הבנת האי-מיטר' (1982, עודכן 1988)
- 'מהי סיינטולוגיה?' (1992)
- 'ספר העזר של סיינטולוגיה' מבוסס על עבודותיו של ל. רון האברד (1994)
- 'דת הסיינטולוגיה', יום השנה ה-40 (1994)

כל הפרסומים לעיל הם פרסומים רשמיים של דת הסיינטולוגיה, וכמעט כולם נכתבו על-ידי ל. רון האברד. הפרסומים שלא נכתבו במלואם על-ידי האברד מבוססים ברובם על עבודתו. ציטטות או סימוכין הניתנים להלן נלקחו מתוך המהדורה המאוחרת ביותר הזמינה באנגלית של כל אחד מהפרסומים.

ב. ממדים של דת

בספר 'החוויה הדתית של המין האנושי' (מהדורה ראשונה 1969, מהדורה שנייה 1976, מהדורה שלישית 1984), ניניאן סמארט טוען שלדת יש בדרך כלל שישה היבטים או ממדים. בסקירתו העדכנית ביותר

שפורסמה לאחרונה, שכותרתה 'דתות העולם: מסורות עתיקות ושינויים מודרניים' (1989), הוא השתמש שוב בששת הממדים האלה, והוסיף ממד שביעי. הממדים האלה הם:

ב. 1. הממד המעשי והטקסי

לדתות יש בדרך כלל פרקטיקות ספציפיות שאנשים עוסקים בהן. הצורה של עיסוקים אלה מגוונת במידה רבה והם עשויים לכלול פעילויות כגון פולחן, הטפה, תפילה, מדיטציה, וידוי, הקרבת קורבן, זבחים, טקסי מעבר וטקסים מקודשים אחרים. לפעמים העיסוקים האלה מאוד מורכבים וגלויים לציבור, כמו הטקס הדתי של 'סעודת האדון' של הכנסייה האורתודוכסית המזרחית, או הטקסים הקדושים של הדתות האבוריגיניות באוסטרליה. לפעמים הם הרבה פחות מורכבים ופחות גלויים, כמו צורות של מדיטציה שעושים בבודהיזם או התפילה הפרטית שהיא חלק ממסורות דתיות שונות. כשמשתמשים במילה "טקס" כדי לתאר פעילויות כאלה לא בהכרח מרמזים שיש צורה מוגדרת במדויק לאותן פעילויות, וגם לא בהכרח מרמזים שאנשים מבצעים את הפעילויות האלה פשוט מתוך הרגל. בצורות רבות של טקסים יש היבט חיצוני (או גלוי) והיבט פנימי (או לא גלוי).

ב. 2. הממד ההתנסויותי

בדיוק כמו שצורות העיסוק הדתי משתנות, כך גם משתנות ההתנסויות הדתיות שאנשים טוענים שהם עוברים. בודהא דיבר על הארה שהוא חווה באמצעות מדיטציה. נביאים עבריים שונים והנביא מוחמד דיברו על התנסויות של התגלות שהיו הבסיס לדברי הדת שהם הפיצו. כמה מההתנסויות הדתיות שדווחו מאוד דרמטיות, כגון ההמרה של פול בדרך לדמשק, ההתנסות של אקסטזה בשאמאניזם במרכז וצפון אסיה והתופעה של דיבוק בחלקים מאירו-אסיה, אפריקה והאוקיאנוס השקט. התנסויות דתיות אחרות שדווחו הן אולי פחות דרמטיות אבל למרות זאת מתייחסים אליהן כמשמעותיות ומשמעותיות עבור אלו שחווים אותן. דוגמאות של התנסויות כאלה הן יראת כבוד מקודש, השראה אלוהית, הארה, ריקנות פנימית בוהקת, הבטחה לגאולה וכו'.

ב. 3. הממד הנרטיבי או המיתי

בהרבה דתות יש נרטיבים. הנרטיבים האלה עשויים להיות על פעילויות של אלוהים, אלים או ישויות רוחניות אחרות, על סיפור החיים של מורה דרך קדוש, על החוויה הקולקטיבית הדתית, וכן הלאה. הנרטיבים בכתבי הקודש היהודיים והנוצריים על היצירה של העולם, על נתינת עשרת הדיברות למשה ועל אלוהים שהוביל את עם ישראל ממצרים מתאימים לקטגוריה הזאת, כמו גם הסיפורים בדת האבוריגינית באוסטרליה לגבי הפעילויות של ישויות קדושות בעיצוב גבולות המתאר של האדמה. כך גם הנרטיבים באסלאם על חייו של הנביא מוחמד ובבודהיזם על חוויותיו של גאוטמה (הבודהא). סמארט מדגיש שהוא משתמש במונח "מיתי" אך ורק במובן טכני כדי להתייחס לנרטיב שיש לו משמעות דתית. אין בכך כוונה לרמוז שהנרטיב בהכרח כוזב. ברוב התרבויות שאינן משכילות, אמונות דתיות באות לידי ביטוי בראש ובראשונה בצורה נרטיבית, והנרטיבים האלה מועברים מפה לאוזן.

ב. 4. הממד של דוקטרינה ופילוסופיה

דוקטרינות בעלות מבנה שיטתי במידה זו או אחרת עשויות לנבוע ממה שבמקור בא לידי ביטוי בצורה נרטיבית, במיוחד בתרבויות משכילות; לחלופין או בנוסף לכך, הדוקטרינות האלה עשויות לנבוע, לפחות בחלקן, מתוך מקורות פילוסופיים כללים יותר. התוכן של האמונות או הדוקטרינות האלה משתנה במידה רבה מדת אחת לאחרת, בטווח שנע, לדוגמה, מהדוקטרינה של 'השילוש הקדוש' בנצרות, למשנה של ההינדואיזם בנוגע למחזור המתמשך של מוות ולידה שכל יצור חי כפוף לו, ל-99 השמות של האלוהים האחד באסלאם, ועד לבודהא שמלמד על ארבע האמיתות האצילות לגבי טבעו של הסבל, הגורם לסבל, האפשרות של הפסקת הסבל, והדרך שמובילה לתוצאה זו. בדתות מסוימות, כגון ההינדואיזם, הבודהיזם, היהדות, הנצרות והאסלאם, ישנם כתבי דת שבהם רשומים נרטיבים דתיים ו/או דוקטרינות דתיות.

ב. 5. הממד האתי

סמארט מצהיר כי "לאורך ההיסטוריה אנחנו מגלים שהדתות משלבות בדרך כלל תקנון אתי" (החוויה הדתית של המין האנושי, מהדורה שלישית, עמוד 9). בבודהיזם, לדוגמה, מלמדים שפעולותיו של אדם צריכות להיות נשלטות על-ידי חמשת הכללים – להימנע מלהרוג, לגנוב, לשקר, לבצע מעשים מיניים לא מוסריים או ליטול חומרים משכרים. ליהדות יש את 'התורה' (משמעות המילה היא 'חוק') שמכילה לא רק את עשרת הדיברות אלא גם כללים מוסריים רבים אחרים, וכן כללים טקסיים. בדומה לכך, לאסלאם יש את 'השריעה' (משמעות המילה היא 'חוק') הקובעת חובות מוסריות וטקסיות שונות. בנצרות, ישו סיכם את הנחיותיו האתיות במצווה "אהוב את רעך כמוך". הממד האתי של דת עשוי להיות תואם לחלקים מהממדים הדוקטרינריים והמיתיים, לפחות במידה מסוימת. לדוגמה, בודהא הורה להימנע מנטילת חומרים משכרים, הוראה המתיישבת עם ראייתו שחומרים כאלה יחסמו מודעות עצמית. ההוראה הנוצרית לגבי אהבה כלפי אחרים מתיישבת עם הנרטיבים לגבי התנהגותו של ישו ועם הדוקטרינה שאלוהים הוא אהבה. וההנחיות הנוקשות בנוגע לערכי מוסר בשריעה מתיישבים עם ההנחיות באסלאם שכל אדם בסופו של דבר יהיה כפוף לשיפוט של אלוהים.

ב. 6. הממד חברתי והמוסדי

בעוד שזה אפשרי, בעיקרון, שלאדם יהיו אמונות דתיות אישיות ייחודיות והוא יעסוק בעיסוקים דתיים משל עצמו בלי שבהכרח יתחבר עם מאמינים דתיים אחרים, לרוב הדתות יש צורה כלשהי של ארגון חברתי. במיוחד בחברות קטנות, המוסדות החברתיים שבהם מתבצעים העיסוקים הדתיים עשויים להיות זהים לאלה שבהם מתרחשות פעילויות אחרות, כמו למשל פעילויות כלכליות. בחברות אחרות יש מוסדות דתיים מיוחדים, כגון קהילות דתיות בנצרות, מסדרי נזירים בבודהיזם, וקהילות מאמינים ביהדות או באסלאם. אפילו בתוך אותה מסורת דתית רחבה, כמו למשל הנצרות, עשויות להיות יותר מאשר צורה אחת של ארגון דתי – החל, לדוגמה, מהמערכת הפורמאלית וההיררכית של הכנסייה הקתולית ועד למערכת היותר שוויוניות ולא פורמאלית בכמה כנסיות פרוטסטנטיות. לרוב הדתות, אם גם לא לכולן, יש בעלי תפקידים דתיים מיוחדים, כגון גורו, נזיר, כומר, אימאם, עולמא, רבי, כהן דת, שאמאן וכו'.

ב.7. הממד החומרי

בספרו האחרון, סמארט מוסיף ממד שביעי של דת, הממד החומרי, מתוך הכרה בעובדה שלעתים קרובות קיימים בדת חפצים, מקומות, בניינים, סמלים מסוימים וכו' שיש להם משמעות דתית. החשיבות היחסית של דברים אלה משתנה מדת לדת. בחברות קטנות, לדוגמה, אין מבנים דתיים ספציפיים; מצד שני, עשויים להיות חלקים של הסביבה הטבעית שיש להם משמעות דתית, כגון אתרים מקודשים בדתות האבוריגיניות באוסטרליה, והר פוגיי בדת העממית המסורתית ביפן. מקדשים, מסגדים או כנסיות מהווים חלק מהממד החומרי בבודהיזם, בהינדואיזם, ביהדות, באסלאם ובנצרות. בדתות שונות יש גם חפצים מקודשים או סמליים מסוגים שונים כגון טוטמים, מזכרות, קמעות, אלמנטים סקרמנטים וכיוצא באלה. חשוב לדעת שלמרות שכל הממדים לעיל, או כמעט כולם, קיימים בכל הדתות הגדולות בעולם, הדגש על ממד מסוים משתנה מדת לדת, ואפילו משתנה בין מסורת אחת לשנייה בתוך אותה דת רחבה. כפי שסמארט ראה:

ישנן תנועות דתיות או תופעות שבהן ממד כזה או אחר כל-כך חלש עד שהוא למעשה לא קיים: חברות קטנות ולא משכילות שאין להם אמצעים רבים כדי לבטא את הממד של הדוקטרינה; בודהיסטים מודרניסטים המתמקדים במדיטציה, באתיקה ובפילוסופיה, מייחסים חשיבות מעטה לממד הנרטיבי של הבודהיזם; ייתכן שחלק מהקבוצות שנוצרו לאחרונה לא פיתחו הרבה את הממד החומרי.

כמו כן, ישנם אנשים רבים אשר אינם חלק מקבוצה חברתית דתית כלשהי באופן רשמי, אבל יש להם נקודות מבט ועיסוקים משלהם, כך שניתן לראות שיש בחברה ביטויים זעירים של דת שאינם מכילים ממד חברתי מגובש היטב. (ניניאן סמארט, 'דתות העולם: מסורות עתיקות ושינויים מודרניים', עמ' 21)

ג. ניתוח של סיינטולוגיה

בחלק הזה יבוצע ניתוח של סיינטולוגיה ביחס לממדים לעיל. לצורך נוחות ההצגה, הסדר שלפיו הממדים ינותחו אינו תואם במדויק את הסדר שהופיע לעיל.

ג.1. הממד של דוקטרינה ופילוסופיה
ספר העזר של סיינטולוגיה (עמוד i) מצהיר כי:

"עיקרי האמונה הבסיסיים של סיינטולוגיה הם אלה: אתה ישות רוחנית בת-אלמוות. ניסיוןך משתרע הרבה מעבר לתקופת חיים אחת. יכולותיך הן בלתי מוגבלות, אפילו אם אינך מממש אותן ברגע זה."

במילים אלה, סיינטולוגיה מניחה את הקיום של ישות בעלת משמעות דומה למה שמכונה בדתות שונות אחרות נשמה או רוח. על מנת למנוע בלבולים עם מושגים קודמים בנוגע לנפש, בסיינטולוגיה מכנים את הישות הזאת תטן, מהאות היוונית תטה (θ), שהיא הסמל למחשבה או לחיים. התטן הוא לא דבר, והוא גם לא המיינד. הוא היוצר של דברים. זהו האדם עצמו – הזהות המתמידה שהיא האינדיבידואל עצמו. נאמר שהתטן הוא בן-אלמוות ושהוא מסוגל לבצע כל דבר, כולל יצירה של מאסה, אנרגיה, מרחב וזמן (יספר העזר של סיינטולוגיה, עמ' lxxxv, 'סיינטולוגיה: יסודות המחשבה', עמ' 86).

לפי הדוקטרינה של סיינטולוגיה:

התטן שוכן בדרך כלל בגולגולת או בקרבת הגוף. תטן יכול להיות באחד מארבעה מצבים:

1. הראשון יהיה נפרד לחלוטין מגוף או מגופים, או אפילו מהעולם הזה.

2. השני יהיה ליד גוף וישלוט בגוף בידועין.

3. השלישי יהיה בתוך הגוף (בגולגולת).

4. והרביעי יהיה מצב הפוך, שבו הוא מרוחק מהגוף באופן כפייתי ולא יכול להתקרב אליו.

ישנן דרגות (חלוקות-משנה) לכל אחד מארבעת המצבים האלה. האופטימלי ביותר בין המצבים האלה, מנקודת מבטו של האדם, הוא המצב השני. (סיינטולוגיה: יסודות המחשבה, עמודים 66–67)

סיינטולוגיה טוענת שתטן צפוי להתדרדרות אבל שבכל רגע הוא יכול לחזור אל היכולת שלו בשלמותה. אחת השאיפות של "העברת תהליכים" או "אודיטינג" בסיינטולוגיה היא למקם את האדם במצב השני שתואר לעיל. זהו מצב שבו, לפי סיינטולוגיה, הוא מאושר יותר ובעל יכולת רבה ממה שהוא היה אלולא כן (סיינטולוגיה: יסודות המחשבה, עמ' 67). עוד ידובר על נושא זה בחלק מאוחר יותר. בשלב זה מספיק לציין שמרכיב יסודי בדוקטרינה של סיינטולוגיה הוא שהאדם מורכב משלושה חלקים: הגוף, חומר פיזי מאורגן; המיינד – שמורכב בעיקרו מתמונות; והתטן – הנפש או הרוח שמחיייה את הגוף ומשתמשת במיינד בתור מערכת של תקשורת ושליטה בין עצמה לבין העולם הפיזיקלי. התטן הוא הבכיר ביותר מבין שלושת החלקים האלה, "משום שבלי התטן, לא יהיו מיינד או חיות בגוף. בעוד שבלי גוף או מיינד, עדיין קיימים בתטן חיות וחיים". (סיינטולוגיה: יסודות המחשבה, עמוד 74; ראה גם 'סיינטולוגיה: יסודות המחשבה', עמודים 65 עד 74, ו-יספר העזר של סיינטולוגיה, עמ' lxxv)

סיינטולוגיה מזהה גם שמונה דינמיקות – מניעים או דחפים לעבר קיום או הישרדות. למרות שיש יחסית שינויים קלים בדרך שבה הן תוארו או הוגדרו בטקסטים של סיינטולוגיה (ראה 'סיינטולוגיה 0-8: ספר היסודות', עמודים 83-96; 'סיינטולוגיה: יסודות המחשבה', עמודים 38-39; 'מהי סיינטולוגיה?' עמודים 71-73; 'ספר-העזר של סיינטולוגיה', עמודים 51-66), הדינמיקות האלה מוגדרות בקצרה כדלהלן:

1. הדחף לעבר הקיום בתור האדם עצמו.
2. הדחף לעבר הקיום בתור דור העתיד.
3. הדחף לעבר הקיום בתור קבוצה, כגון: בית-ספר, עיר או אומה.
4. הדחף לעבר הקיום של כל בני האדם כמין.
5. הדחף לעבר הקיום של כל אחת ואחת מצורות החיים.
6. הדחף לעבר הקיום בתור העולם הפיזיקלי המורכב מחומר, אנרגיה, מרחב וזמן.
7. הדחף לעבר הקיום כרוח או הקיום של עולם הרוח.
8. הדחף לעבר הקיום כאינסוף או הישות העליונה.

ב-'דיאנטיקה', ל. רון האברד זיהה את ארבעת הדינמיקות הראשונות מתוך אלה. בסיינטולוגיה, הוא הוסיף את ארבע האחרות. בהתחשב במה שכבר נאמר על המושג של סיינטולוגיה בנושא הנפש (התתן), ההנחה של סיינטולוגיה לגבי דינמיקות 7 ו-8 היא באופן ספציפי בעלת אופי דתי. האברד עצמו מצהיר שה-"אינסוף" בדינמיקה השמינית מוזהה גם בתור הישות העליונה, ושהדינמיקה הזאת יכולה להיקרא "הדינמיקה של אלוהים" ('סיינטולוגיה: יסודות המחשבה', עמ' 39). הוא רושם ש-"סיינטולוגיה מקיפה את דינמיקות אחת עד שבע כטריטוריה ידועה, שהיא מוכחת ומסווגת באופן מדעי", ו-"לאחר שהדינמיקה השביעית תושג במלואה, רק אז האדם יגלה את הדינמיקה השמינית האמיתית" ('סיינטולוגיה: יסודות המחשבה', עמ' 39 ועמ' 40).

ב-'עיקרי האמונה של דת הסיינטולוגיה' יש שתי התייחסויות לאלוהים. לאחר תיאור זכויות שונות של כל בני האדם, זכויות שהן בלתי ניתנות לביטול, קיימת הצהרה האומרת "לאף נציגות למעט הבורא אין את הכוח להשהות או לבטל את הזכויות האלה, באופן גלוי או סמוי". לאחר מכן כתוב ב-'עיקרי האמונה' שחוקי האל אוסרים על האדם לבצע מספר סוגים של התנהגות הרסנית כלפי בני אדם. שום דבר אחר לא נאמר ב-'עיקרי האמונה' בנוגע למאפיינים של אלוהים.

עוד פרסום רשמי, 'הרקע, הייעוץ הרוחני, הטקסים והדרשות של דת הסיינטולוגיה', מתחיל עם תיאור קצר של כל מיני פילוסופיות דתיות, ומציין נקודות שבהן סיינטולוגיה דומה להן. כתוב שם:

בסיינטולוגיה, אנחנו מאמינים שככל שאנחנו הופכים להיות יותר ויותר מודעים מבחינה רוחנית, אנחנו הופכים באופן בלתי נמנע מודעים יותר לאלוהים, או לישות העליונה – המניע הראשון הבלתי מונע.

מן ההכרח כי כל הגדרה של אלוהים חייבת להיות סובייקטיבית, ואנחנו לא מנסים להגדיר את אלוהים כממשות עבור כל האנשים. באופן תיאורטי, יתאפשר לאדם להיות מודע לגמרי לאלוהים, בכל צורות הביטוי שלו, רק כשהוא יהיה מתקדם מבחינה רוחנית. ('הרקע, הייעוץ הרוחני, הטקסים והדרשות של כנסיית הסיינטולוגיה הבינלאומית בקליפורניה', 1970, עמ' 22)

הרעיון של אלוהים בתור המניע הראשון חוזר במקום אחר באותו פרסום, בהתייחסות ל-"יוצר או הישות העליונה" (עמ' 10), "היוצר של היקום" (עמ' 27) ו-"היחסים של האדם עם בוראו" (עמ' 16).

אם כן, לסיכום, למרות שסיינטולוגיה מצהירה שאלוהים, הישות העליונה, קיים, אין לה שום דוגמה בנוגע לצורה שבה אלוהים קיים. אף על פי כן, סיינטולוגים מאמינים שבאמצעות התהליך של התקדמות רוחנית הקיים בסיינטולוגיה כל אדם יכול להגיע אל הדינמיקה השמינית, או הדינמיקה של האלוהים, ואז טבעו האמיתי של אלוהים ייחשף לכל אדם באופן סובייקטיבי.

לפיכך, סיינטולוגיה דומה בכמה היבטים לדתות כגון בודהיזם ויוניטריאניזם, הנזהרות לא לתת הגדרות דוגמטיות או תיאורים של אלוהים. בסיינטולוגיה אין סגידה לאל במובן המסורתי המערבי. במקום זאת, בדומה לדתות רבות מהמזרח, סיינטולוגים מחפשים להשיג מודעות או הארה רוחנית אישית. כפי שיתברר בחלק הבא, יש גם דרכים אחרות שבהן סיינטולוגיה קרובה יותר לדתות הגדולות של המזרח מאשר לדתות של המערב.

ג. 2. הממד הנרטיבי או המיתי

הנרטיב או הממד המיתי קיים בבירור בכתביו של ל. רון האברד בנוגע למקורותיו של העולם הפיזיקלי המורכב מחומר, אנרגיה, מרחב וזמן (MEST), ראשי תיבות של המילים הללו באנגלית). לפי האברד, "החיים הם משחק. משחק מורכב מחופש, מחסומים ומטרות". (סיינטולוגיה: יסודות המחשבה, עמ' 54); כדי שיהיה להם משחק, התטנים יצרו את עולם ה-MEST, ועולם זה שם עליהם כמה מגבלות. לאחר מכן, תטנים הסתבכו בהדרגה בתוך עולם ה-MEST שהם יצרו, תוך איבוד המודעות שלהם ליכולותיהם הבלתי מוגבלות. היעד של סיינטולוגיה הוא לאפשר לתטן לגלות מחדש את היכולות הבלתי מוגבלות האלה. דבר זה כרוך במחיקת התוכן של מה שמכונה "המיינד הריאקטיבי" – החלק של המיינד שמתעד מה קורה כאשר אדם נמצא בחוסר הכרה מלא או חלקי וסובל מטראומה גופנית או רגשית, כמו לדוגמה לאחר תאונה או בזמן שהוא תחת הרדמה. לפי סיינטולוגיה, הקליטות החושיות של כל מה שנאמר או שנעשה בסביבתו של האדם בזמן טראומטי כזה מוקלטות במיינד הריאקטיבי בתור אנגרמות.

האברד לימד שאנגרמות יכולות להצטבר לא רק במהלך תקופת החיים הנוכחית אלא גם בחיים קודמים. בספר 'האם חיית לפני חיים אלה?' הוא הצהיר (עמ' 1) ש-"הקיום של חיים קודמים מוכח בסיינטולוגיה" והציג נרטיבים שונים של אנשים שתיארו אירועים מחיים קודמים. בהקדמה לספר 'סיינטולוגיה: תולדות האדם' הוא כתב (עמ' 3) "זהו תיאור עובדתי וישיר של 76 טריליוני השנים האחרונות שלך". הוא גם דיווח (עמ' 4 ועמ' 5) שכאשר הוא הגביל את האודיטינג לתקופת החיים הנוכחית של האדם ההישגים והתוצאות שאנשים אשר סבלו ממחלות גופניות ונפשיות השיגו היו בינוניות ואיטיות, בעוד שכאשר הוא נתן אודיטינג על "מסלול הזמן השלם", כולל תקופות חיים קודמות, התוצאות היו מהירות ומרשימות. ב-'משלחת בעקבות הזמן' (פורסם במקור כ-'מבחן של היזכרות ממסלול הזמן השלם') הוא סיפר על תקופה שבה הוא היה מלח בקרתגו בערך בשנת 200 לפני הספירה. בנוסף, הוא אמר (עמ' 69) ש-"אני יודע בוודאות היכן הייתי ומי הייתי ב-80 טריליון השנים האחרונות". הוא גם טען שהוא גילה באודיטינג שלו של מסלול הזמן השלם שהיו סוגים חוזרים ונשנים של החברה, כמו למשל:

בערך לפני שלושים ושלושה טריליוני טריליון שנים היתה חברה שלא היתה כל-כך שונה מהחברה של סביבות 1920, אבל בשילוב עם סגנון הרוקוקו של המאה ה-19 – סגנון של דקלים שתולים, כובעי לבד, אותם בגדים, אותם הסממנים. גינטלמנים מגונדרים לבשו חולצות עם פסים רחבים. דורות רבים אחרי זה, באותו מקום, היתה ציוויליזציה ערבית שלא ידעה שום דבר על מכוניות או מכוניות, אבל היו לה הרבה צריחי מסגדים וטורבנים ושרון־אלים וסוסים. (משלחת בעקבות הזמן, עמ' 74)

תיאורים כגון אלה שמופיעים לעיל מהווים את הממד הנרטיבי או המיתי של סיינטולוגיה. לאמונה בחיים קודמים יש דמיון מסוים לתורה הנלמדת בדתות ההינדואיזם והבודהיזם על גלגול נשמות, למרות שסיינטולוגים לא משתמשים בדרך כלל במונח 'גלגול נשמות' כדי לתאר את האמונות שלהם. סימוכין רשמי שפורסם לאחרונה על סיינטולוגיה אומר את הדברים הבאים:

היום בסיינטולוגיה, אנשים רבים יודעים בוודאות כי הם חיו בתקופות חיים קודמות לתקופת החיים הנוכחית. הם מתייחסים לכך כחיים קודמים, לא כגלגול נשמות.

חיים קודמים אינם דוגמה בסיינטולוגיה, אך בדרך כלל סיינטולוגים במהלך אודיטינג חווים חיים קודמים וכך הם יודעים בעצמם כי הם חיו לפני כן. 'מהי סיינטולוגיה?', עמ' 531-532)

אם כך, הדגש העיקרי בממד הנרטיבי או המיתי בסיינטולוגיה הוא על הפעילויות וההתנסויות של התטן בזמנים עברו, בין אם זמנים אלה קשורים ליצירה של חומר, אנרגיה, מרחב וזמן, או לאירועים משמעותיים שהסיינטולוגים מאמינים שהשפיעו על התטן במהלך תקופת החיים הנוכחית או בתקופת חיים קודמת. עוד היבט של הממד הנרטיבי הוא התיאור שמופיע בפרסומים שונים של סיינטולוגיה לגבי תולדות חייו של ל. רון האברד, המקור בעל הסמכות בנוגע לעקרונות ולעיסוק המעשי בסיינטולוגיה.

ג.3. הממד המעשי והטקסי

בליבה של סיינטולוגיה ישנם עיסוקים דתיים ייחודיים מסוימים, והמרכזי שבהם הוא מה שמכונה *אודיטינג*, או 'העברת תהליכים'. עיסוק זה כרוך בקשר של אחד על אחד בין *אודיטור* (או יועץ רוחני, או יועץ רוחני בהכשרה בארגון של סיינטולוגיה) שהוקצה באופן רשמי לאדם שמבקש להשיג את התועלת מאודיטינג. היעד של האודיטור הוא לעזור לאדם השני (שמכונה *פרקליר*) לגלות ולמחוק את הרשמים שמחלישים אותו (אנגרמות) אשר נשארו מהתנסויות העבר. בסשן של אודיטינג, שנמשך בדרך כלל עד שעתים וחצי, האודיטור שואל סדרה מובנית של שאלות, ועבור כל שאלה הוא מאשר לפרקליר שהוא הבין את תשובתו של הפרקליר לפני שהוא שואל את השאלה הבאה. כחלק מהתהליך הזה, האודיטור משתמש באלקטרופסיכומטר (אי-מיטר) כדי לעזור לו לזהות איזורים של מצוקה או קושי. יש סוגים שונים של תהליכי אודיטינג, כל אחד מהם מתוכנן כדי לעזור לפרקלירים לשפר את היכולת שלהם להתמודד עם חלק מסוים של הקיום שלהם ולטפל בו. כאשר איזור קיום מסוים של האדם טופל בצורה משביעת רצון בדרך הזאת, תהליך האודיטינג עובר הלאה לאיזור אחר. היעד הסופי, שדורש הרבה שנים של אודיטינג, הוא להשיג מצבים חדשים של קיום שנקראים קלייר ו-Operating Thetan. מצבים אלה יתוארו תחת הכותרת של הממד ההתנסותי.

למרות שלאודיטינג בסינטולוגיה יש קווי דמיון מסוימים לפעילויות של וידוי וייעוץ דתי בדתות מסוימות אחרות, יש לו מאפיינים ונהלים ייחודיים משל עצמו, כמו גם פרשנות מיוחדת של המשמעות הרוחנית של הנהלים האלה. סיינטולוגים טוענים שאין במקומות אחרים דבר המשתווה ליעילות של אודיטינג מעין זה. בהתאם לפרסום רשמי:

אין שום משתנים בטכנולוגיה של האודיטינג, שום תוצאות מקריות או יישומים אקראיים. אודיטינג אינו פרק זמן של אסוציאציות חופשיות מעורפלות. כל תהליך מתוכנן ומיושם בצורה מדויקת, ומשיג תוצאה מוגדרת כאשר הוא מבוצע בצורה נכונה.

אודיטינג של סיינטולוגיה יכול להעלות כל אדם ממצב של עיוורון רוחני אל ההנאה הגדולה של קיום רוחני. 'מהי סיינטולוגיה?', עמ' 159-160)

עיסוק בסיסי נוסף בסינטולוגיה מכונה *הכשרה*. ההכשרה כוללת למידה ויישום שיטתיים של האקסיומות והעקרונות של הסינטולוגיה כפי שהוגדרו על-ידי ל. רון האברד. ישנן תוכניות הכשרה רבות כאלה, החל מקורסי מבוא שמלמדים עקרונות בסיסיים, דרך קורסים ארוכים יותר שמכשירים אודיטורים מקצועיים, ועד לקורסים מתקדמים יותר העוסקים ברמות הגבוהות ביותר של מיומנות ומודעות רוחנית.

עבור התוכניות האלה קיימים מתקנים במקומות מוגדרים, ובהם אנשים לומדים חומרים מוגדרים ומיישמים אותם בפועל, כשהם מתקדמים בקצב שלהם תחת הדרכה כללית של מפקחי קורסים שקיבלו הכשרה (יועצים רוחניים). בדיוק כפי שאודיטינג נחשב על-ידי הסינטולוגים כחיוני להשגת המצבים של קלייר ומעלה, כך ההכשרה נחשבת חיונית אם אדם רוצה לשמור על המצב

של קליר ולהתקדם מעבר לו. למרות שהתוכן של הכשרה כזאת הוא ייחודי לסיינטולוגיה, המטרות שהסיינטולוגים מאמינים שהכשרה כזאת משרתת דומות למטרות של תרגילים רוחניים ותוכניות חינוכיות שונות בדתות אחרות.

הממד המעשי והטקסי של סיינטולוגיה מכיל גם מרכיבים אחרים הדומים מבחינות מסוימות לאלה שקיימים בדתות אחרות. בשירות סופשבוע הניתן בארגון סיינטולוגיה, ניתן לראות דמיון למה שניתן למצוא בכנסייה יוניטריאנית של זרם האוניברסליזם. המיקוד של הדרשה בשירות סופשבוע הוא בדרך כלל על היבט כלשהו של סיינטולוגיה, כגון אחת האקסיומות שלה, איזשהו היבט של התקוננים שלה, או אחת משמונה הדינמיקות. לפעמים מצטטים גם את 'עיקרי האמונה של ארגון הסיינטולוגיה' ו-'התפילה לחופש מוחלט'. כמו בזרמים דתיים אחרים, גם בדת הסיינטולוגיה עורכים טקסי מעבר כגון טקסי הענקת שם, חתונות והלוויות. בגלל הדוקטרינה של סיינטולוגיה בנוגע לחיים קודמים, לטקסי הענקת שם יש משמעות מיוחדת בסיינטולוגיה.

ג. 4. הממד ההתנסותי

כפי שכבר צויין, היעד העיקרי של סיינטולוגיה הוא לאפשר לאנשים להשיג את המצב של קליר. דבר זה כרוך במחיקת כל האנגרמות, ובכך לבטל את "המיינד הריאקטיבי". לפי סיינטולוגיה, כשאדם הופך לקליר הוא משיב לעצמו ואף מחזק את האינדיבידואליות והיצירתיות שלו, את מידת הטוב הטבועה בו ואת הגינותו. התיאורים שניתנים ב-'מהי סיינטולוגיה?' (עמודים 266-267) על-ידי אנשים שהשיגו את המצב של קליר מכילים דברי הלל למצב זה באופן דומה לתיאורים שניתנים על-ידי נוצרים אוונגליסטים על השינוי שחל בחייהם כתוצאה ממפגש עם ישו. סיינטולוגים טוענים שהמצב של קליר לא היה ניתן להשגה לפני הופעתה של סיינטולוגיה:

לתהילה העילאית שבמצב של קליר אין כל תיאור בר-השוואה בשום כתבים קיימים בתרבות שלנו. רבים ביקשו אחר מצב זה, אך לא היה ניתן להשיגו ללא מחקריו של ל. רון האברד ופריצות הדרך שעשה. אין זה משנה עד כמה רבה היתה עשויה להיות יכולתו של האדם, אין זה משנה באיזה כוחות הוא שלט, אין זה משנה מה היתה עוצמתו, המיינד הריאקטיבי היה עדיין שם, חבוי, ובסופו של דבר היה גורר אותו מטה פעם נוספת. המצב של קליר אכן קיים היום, וכל אחד יכול להשיגו. אלפים רבים של סיינטולוגים ברחבי העולם הגיעו למצב של קליר, ומספרם הולך וגדל בכל יום. 'מהי סיינטולוגיה?' עמ' 165

בכך שסיינטולוגיה טוענת שהגאולה שהיא מציעה היא ייחודית, היא דומה באופן פרדוקסאלי לדתות המבוססות על אברהם – היהדות, הנצרות והאסלאם.

סיינטולוגיה גם מלמדת שלאחר שמשיגים את המצב של קליר אפשר להמשיך לרמות גבוהות אפילו יותר של חופש רוחני, הרמות השונות של Operating Thetan (תטן פועל, או בקיצור OT). OT מוגדר בתור מצב קיום מעל קליר, שבו הקליר עושה "היכרות מחדשת עם יכולותיו הטבעיות". OT הוא "גורם בודעין ומרצון על חיים, מחשבה, חומר, אנרגיה, מרחב וזמן" ('מהי סיינטולוגיה?')

עמ' 195). בהקשר זה, 'פועל' פירושו "מסוגל לפעול ולטפל בדברים" ('סיינטולוגיה 0-8', עמ' 427). כאשר משיגים את המצב הזה במלואו, התטן מסוגל להשיג כל דבר (ספר העזר של סיינטולוגיה, עמ' lxxxv). ולכן, הטענה היא שהיכולות שהתטן איבד בעבר הרחוק משוקמות כשהאדם מתקדם דרך רמות ה-OT, עד שלבסוף התטן מגיע לשלב של מודעות, זיכרון ויכולת מלאים כרוח, שאינם תלויים בגוף, ועם שחרור מהמעגל האין-סופי של לידה ומוות ('מהי סיינטולוגיה?', עמ' 562). למצב הזה יש קווי דמיון מסוימים למה שהבודהיסטים מכנים *נירוונה*.

הנתיב שסיינטולוגים צועדים בו כדי להתקדם בצורה שיטתית לעבר הרמה הגבוהה ביותר של מודעות – חופש מוחלט – מכונה 'הגשר'. פרסומים שונים של סיינטולוגיה מכילים טבלה שמגדירה את רצף הצעדים שאדם צריך לצעוד בהם כדי להשיג את השאיפה הזאת, ואת מאפייני המודעות הקשורים לכל אחד מאותם השלבים. סיינטולוגים טוענים שההתנסות שלהם מאמתת את האפקטיביות של הנתיב הזה שמופה על-ידי ל. רון האברד, וכי סיינטולוגיה היא השיא של מסורת דתית המשתרעת לאחור לפחות עשרת אלפים שנה דרך כתבי הדת הבודהיסטיים, ההינדואיסטיים והנודיים. ניתן גם למצוא הקבלות נוספות לתורות קלטיות, יווניות ונוצריות קדומות ('הרצאות הפניקסי', פרקים 1-3, 'ספר העזר של סיינטולוגיה', עמ' lxxxix).

ג. 5. הממד האתי

סיינטולוגיה מלמדת גם שהתקדמות במעלה 'הגשר' דורשת וגם מאפשרת את ההשגה של סטנדרטים מוסריים ואתיים גבוהים. וכך, האברד טוען בהקדמה שלו ל-'מבוא לאתיקה של סיינטולוגיה' (עמ' 5) שפיתוח "הטכנולוגיה הבסיסית של אתיקה" היתה פריצת דרך חשובה בסיינטולוגיה.

האברד השתמש במונח "ערכי מוסר" כדי להתייחס להסכמה משותפת בנוגע להתנהגות טובה (עמ' 24), בעוד שהוא הגדיר את המונח 'אתיקה' בתור "הפעולות שאדם נוקט על עצמו כדי להשיג הישרדות ואופטימלית עבור עצמו ואחרים בכל [שמונה] הדינמיקות" (עמ' 19). האברד הדגיש את הרציונליות של התנהגות אתית: "אתיקה מורכבת למעשה מרציונליות לעבר רמת ההישרדות הגבוהה ביותר" (עמ' 18); "אם תקנון מוסרי היה הגיוני לגמרי, הוא היה יכול באותו הזמן להיחשב לאתי לגמרי. אבל רק ברמה הגבוהה ביותר הזאת ניתן לכנות את שני אלה באותו השם" (עמ' 25).

עם התפתחותה של סיינטולוגיה, היא פיתחה סדרה של תקנוני התנהגות שמתאימים למצבים מסוימים. האחד הוא 'תקנון האודיטור', סדרה של הבטחות שאודיטור צריך לקיים כדי לשמור על סטנדרטים מקצועיים. תקנון אחר הוא 'תקנון המפקח' שמגדיר את עקרונות ההתנהגות הנדרשים מאנשים המספקים פיקוח בארגון סיינטולוגיה. יש גם את 'תקנון הכבוד', שהוא סדרת מימרות כללית יותר הרלוונטית ליחסי אנוש. בנוסף, יש את 'תקנון הסיינטולוג' שמספק קווים מנחים שמטרתם לשמור על זכויות האדם ולהפיץ את סיינטולוגיה ברחבי העולם ('מהי סיינטולוגיה?', עמוד 624).

לסיינטולוגיה יש את המונחים שלה עבור תיאור התנהגות פוגענית או כזאת שמפרה תקנון מוסרי שהאדם הסכים לפעול לפיו. התנהגות כזאת מכונה *עבירה*. מעשה עבירה שהאדם מסתיר או

מכחיש נקראת נצירה. בתהליך של אודיטינג, תשומת הלב ניתנת, בין היתר, לעבירות ונצירות שהפרקליר צריך להתמודד עימן.

ברמה כללית יותר, סיינטולוגיה חושבת על 'טוב' במונחים של 'פעולה הישרדותית בונה' ('מבוא לאתיקה של סיינטולוגיה', עמ' 21). מכיוון שבנייה עשויה לחייב גם מידה מסוימת של הרס, מידת הבנייה צריכה להיות גדולה ממידת ההרס על מנת שמהו ייחשב לדבר טוב. ולהפך, כל דבר שהוא יותר הרסני מאשר בונה הוא, על פי הגדרה, רוע.

עם ההגדרות האלה, סיינטולוגיה מגדירה שיטה שבאמצעותה אדם יכול להעלות בהדרגה את רמת האתיקה שלו ובכך להגדיל את ההישרדות בכל אחת משמונה הדינמיקות. ה-"טכנולוגיה של אתיקה" מפרטת שנים-עשר "מצבים אתיים" או מצבי פעולה ומספקת צעדים מדויקים או נוסחאות שלפיהן אדם יכול לנוע ממצב פעולה מסוים למצב פעולה גבוה יותר. ברמה הנמוכה ביותר ישנו מצב פעולה 'בלבול', שבו יש רק אי-סדר ואין שום תפוקה. ברמה הגבוהה ביותר ישנו מצב פעולה 'עוצמה', שבו רק דברים מעטים, אם בכלל, יכולים לסכן את ההישרדות. בין שני מצבי הפעולה הקיצוניים האלה ישנם מצבי פעולה אחרים המסודרים לפי הסדר: בגידה, אויב, ספק, מועדות, אי-קיום, סכנה, חירום, פעילות נורמלית, שפע ושינוי עוצמה ('מבוא לאתיקה של סיינטולוגיה', פרקים 4 ו-5).

למרות שסיינטולוגים משתמשים במונח "אתיקה" עם קונוטציות מסוימות שהן שונות מאלה הרווחות בשיח הפילוסופי המערבי, ברור שממד אתי הוא חלק בסיסי של סיינטולוגיה. בהקשר זה רלוונטית גם החוברת 'הדרך אל האושר', שנכתבה על-ידי האברד כ-"תקנון מוסרי חילוני שמבוסס כולו על השכל הישר". בעוד שעשרים ואחד הכללים המוסברים בחוברת זאת אינם מיועדים רק עבור סיינטולוגים, הם מקובלים על סיינטולוגים כחלק מהתקנון המוסרי שלהם. הכללים אוסרים על הפקרות מינית, רצח, גניבה, מעשים לא חוקיים, ופגיעה באדם בעל רצון טוב. הכללים המצווים הם לטפל בעצמך, להתנהג במתינות, לאהוב ילדים ולעזור להם, לכבד הורים, לשמש דוגמה טובה, לומר את האמת, לתמוך בממשלה שמיועדת לכל האנשים ופועלת למענם, לשמור ולשפר את הסביבה, להיות ראוי לאמון, למלא התחייבויות, להיות חרוץ, לפתח מיומנות, לכבד את האמונות הדתיות של אחרים, לנסות לא לעשות לאחרים מה שלא היית רוצה שהם יעשו לך, להשתדל להתייחס לאחרים כפי שהיית רוצה שהם יתייחסו אליך, ולהשיג הצלחה.

כביטוי מעשי לעקרונות המוסריים האלה, דת הסיינטולוגיה הקימה ישויות ארגוניות הפעילות בקמפיינים נגד סמים, בשיקום מכורים לסמים ופושעים, בחיסול אי-ידיעות קרוא וכתוב ותיקון מצבים של חינוך לקוי, בשיפור הסביבה, במתן עזרה בשעת אסון ובהגנה על זכויות אדם.

ג. 6. הממד החברתי והמוסדי

המבנה הדתי של דת הסיינטולוגיה מאורגן בדפוס היררכי המקביל לרמות שמוגדרות ב-ג' אשר לחופש מוחלט. ברמות הנמוכות ביותר של ההיררכיה הזאת נמצאים אודיטורים בשדה וקבוצות יעוץ של דיאנטיקה. אודיטורים בשדה, לבדם או כחלק מקבוצת יעוץ של דיאנטיקה, יכולים להעביר

אודיטינג ושירותי מבוא עד לרמה המותרת לפי הכשרתם וההסמכה שהם קיבלו. על מנת שאנשים המכירים את סיינטולוגיה בדרך הזאת יוכלו להמשיך הלאה במעלה הגשר, הם מופנים לארגון סיינטולוגיה בדרגה V (חמש) להמשך אודיטינג והכשרה.

מרכזים של סיינטולוגיה מהווים שכבה שנייה בתוך המבנה הדתי. לעתים קרובות מרכזים כאלה ממוקמים בחלקים של העולם שבהם סיינטולוגיה עדיין לא מבוססת היטב. הם מציעים שירותי מבוא של דיאנטיקה וסיינטולוגיה. מכיוון שאין להם מעמד של ארגון מלא, המרכזים האלה לא יכולים להכשיר או להסמיך יועצים רוחניים של סיינטולוגיה. עם זאת, הציפייה היא שככל שהמרכזים יגדלו והנהגתם תגדל ותרכוש הכשרה גבוהה יותר, הם יהפכו בסופו של דבר לארגוני סיינטולוגיה מן המניין (ארגונים בדרגה V).

ארגוני דרגה V מהווים את השכבה השלישית במבנה. הם מוסמכים להציע אודיטינג והכשרה עד לרמה של קליר. הם מפקחים על הפעילויות של אודיטורים בשדה ושל מרכזים, מספקים הכשרה בסיסית ליועצים רוחניים, ומהווים גם מרכזים לסוגים אחרים של שירותים טקסיים וקהילתיים שתוארו בחלקים הקודמים. ארגוני דרגה V מספקים את הליבה של שירותי הדת היומיומיים שדת הסיינטולוגיה מציעה.

בארבעה מרכזים ראשיים ברחבי העולם קיימים ארגונים ברמה גבוהה יותר שמציעים שירותי אודיטינג והכשרה מתקדמים יותר בסיינטולוגיה. אנשים שלוקחים חלק בתוכניות הללו עושים זאת בדרך כלל בצורה אינטנסיבית, במערכת שעות מלאה, ולעתים קרובות מאוד מתוך כוונה להמשיך לשרת כיועצים רוחניים בדת הסיינטולוגיה לאחר שהם יחזרו לארגון הסיינטולוגיה המקומי שממנו הם הגיעו.

ארגון השירות פלאג, שממוקם בקלירוטר, פלורידה, נמצא ברמה שהיא אפילו גבוהה יותר. זהו מקום מבטחים דתי שמספק, בשפות שונות, אודיטינג מתקדם ואת הרמות הגבוהות ביותר של הכשרת אודיטורים.

הרמות הגבוהות ביותר של אודיטינג בסיינטולוגיה מועברות על ה-Freewinds, ספינה שבסיסה הוא באיים הקאריביים. הספינה הזאת, שמשמשת בתור הבית של 'ארגון אוניית השירות של פלאג' בדת הסיינטולוגיה, מהווה גם מקום לוועידות, סמינרים וקורסים מיוחדים בהם משתתפים סיינטולוגים מאיזורים שונים של העולם.

ההנהלה של הפעילות העולמית של דת הסיינטולוגיה שוכנת בגופים כנסייתיים הממוקמים בלוס אנג'לס. המנכ"ל הבינלאומי של הדת נעזר באחד-עשר קצינים בכירים, כשכל אחד מנהל פעילות או תפקיד מסוימים בדת. המבנה הבירוקרטי של כנסיית הסיינטולוגיה הבינלאומית (Church, CSI of Scientology International) דומה במידה מסוימת למבנה של הכנסייה הקתולית, למרות שהמשימות של בעלי התפקיד הרשמיים ב-CSI הן ייחודיות לסיינטולוגיה, משום שהן משקפות את התיאוריות הארגוניות והאדמיניסטרטיביות שהוצעו על-ידי ל. רון האברד.

דת הסיינטולוגיה שמה דגש מיוחד על הצורך לוודא שהנהלים שבהם משתמשים באודיטינג ובהכשרה מבוצעים בדיוק כפי שהאברד הנחה שהם יבוצעו. כתביו לגבי סיינטולוגיה נחשבים ככתבי דת. לכן, כתבים אלו מקיימים תפקיד המקביל לזה של כתבים קדושים בדתות שונות אחרות. הבורר הסופי לגבי האורתודוקסיה והאורתופרקסיה בסיינטולוגיה הוא Religious Technology Center (המרכז לטכנולוגיה דתית), שהוקם על-ידי האברד למטרה זאת.

בהתאם לאמונתם שהם ישויות רוחניות בנות אלמוות, חברים מסוימים בדת הסיינטולוגיה חותמים על התחייבות נצחית לשירות בסיינטולוגיה למען השגת השאיפות שלה. האנשים האלה הם חברים במסדר דתי הידוע בתור 'הארגון הימני'. הם לובשים מדים ייחודיים ובדרך כלל מנהלים אורח חיים קומונלי. כאן שוב יש דמיון ברור למסדרים דתיים בדתות שונות אחרות.

ג. 7. הממד החומרי

כמו מסגדים באסלאם, כנסיות בנצרות ומקדשים בבודהיזם, בהינדואיזם או בתי כנסת ביהדות, ארגוני סיינטולוגיה מכילים בצורה אופיינית סמלים דתיים ספציפיים, ובמיוחד שני משולשים המשולבים זה בזה ושזורים באות S, עבור סיינטולוגיה. המשולשים מסמלים מרכיבים יסודיים בדוקטרינה של סיינטולוגיה. הפינות של משולש אחד מציינות אהדה, ממשות ותקשורת, אשר, לפי האברד, מביאות יחדיו להבנה. הפינות של המשולש השני מציינות ידע, אחריות ושליטה, הנחשבים לחיוניים בכל התחומים של החיים.

סמל נפוץ נוסף של הסיינטולוגיה הוא ה-sunburst cross, הדומה לצלב שנמצא בנצרות אבל עם ארבע שלוחות נוספות היוצאות ממרכזו. שמונה הנקודות של צלב הסיינטולוגיה מייצגות את שמונה הדינמיקות המתוארות לעיל. הצלב הזה בדרך כלל נענד על-ידי יועצים רוחניים בדת הסיינטולוגיה.

סמלים רשמיים אחרים מייצגים את דיאנטיקה, חברות בארגון הימני, השגת המצב של Operating Thetan, וחברות בדיביזיה 6 (דיביזיית הציבור בארגון סיינטולוגיה). השימוש בסמלים האלה ובסמלים רשומים אחרים מפקח בדקדקנות על-ידי Religious Technology Center.

חלק נוסף של הממד החומרי של סיינטולוגיה הוא האי-מיטר, המתואר בפרסומים של סיינטולוגיה בתור "כלי דתי הנמצא בשימוש של הדת במהלך וידוי". האי-מיטר הוא כלי חיוני באודיטינג, שהוא פעילות יסודית בסיינטולוגיה.

חלק נוסף של הממד החומרי בסיינטולוגיה הוא הפרסומים הרבים שלה, החל מספרים רבי-מכר כגון 'דיאנטיקה', דרך מספר הכרכים הרב של 'סדרת מחקר וגילוי', מ-'הבנת האי-מיטר' דרך 'הרקע, הייעוץ הרוחני, הטקסים והדרשות של דת הסיינטולוגיה', מ-'הדרך אל האושר' דרך כמעט 3,000 הרצאות מוקלטות של מר האברד. כפי שכבר צוין, הפרסומים הדתיים של האברד מהווים את כתבי הדת של סיינטולוגיה. הפצת הפרסומים האלה נחשבת בעיני דת הסיינטולוגיה כאמצעי להשגת שאיפתו העליונה של האברד: להביא את כל הפלנטה למצב של קליר.

ד. מסקנה

הניתוח לעיל מראה כי שבעת הממדים של דת, כפי שזוהו על-ידי סמארט, נמצאים כולם בסיינטולוגיה. ניתוח זה מראה גם שלמרות שלסיינטולוגיה יש מאפיינים ייחודיים, אמונות ועיסוקים מעשיים רבים בה הם דומים, או מקבילים, לאלה שאפשר למצוא בדת מוכרת אחת או יותר.

השאלה האם סיינטולוגיה היא דת נשקלה גם בבית המשפט העליון של אוסטרליה (כנסיית New Faith נגד נציב מס הכנסה, 57 Australian Law Journal Reports [1983]: 785ff). ההחלטה פה אחד של בית המשפט הזה היתה שסיינטולוגיה היא דת. בפסק הדין במקרה הספציפי הזה, השופטים מייסון וברנן השתמשו בשני קריטריונים לבדיקה של דת: "(א) אמונה בישות, דבר או עיקרון על-טבעי; (ב) קבלה של כללי התנהגות כדי להגשים את האמונה הזאת" (57 Australian Law Journal Reports [1983]: 785). השופטים וילסון ודין השתמשו בארבעה קריטריונים ככלי עזר בבואם לקבוע האם מערכת מסוימת של רעיונות ועיסוקים מעשיים מהווה דת:

(א) שהאוסף הספציפי של רעיונות ו/או עיסוקים מעשיים כולל אמונה בעל-טבעי, כלומר, אמונה שהממשות משתרעת מעבר למה שניתן לקלוט באמצעות החושים; (ב) שהרעיונות קשורים לטבע האדם, למקומו בעולם ולמערכת היחסים שלו עם דברים על-טבעיים; (ג) שהרעיונות התקבלו על-ידי החברים בדת כרעיונות מחייבים, או מעודדים את החברים בדת לפעול לפי סטנדרטים או תקנוני התנהגות מסוימים או להשתתף בעיסוקים מעשיים ספציפיים שיש להם משמעות על-טבעית; (ד) שגם אם מידת הגיבוש של החברים רופפת וניתן למצוא הבדלים באמונות ובעיסוקים המעשיים שלהם, החברים בדת מהווים קבוצה או קבוצות ניתנות לזיהוי. (Australian Law Journal Reports [1983]: 785).

אחד או יותר מהשופטים במקרה הזה לקח בחשבון באופן ספציפי את העובדה שהאמונות והעיסוקים המעשיים של סיינטולוגיה התפתחו מאז שהיא הוקמה, שסיינטולוגיה אינה מתעקשת שחבריה ינטשו את חברותם בדתות אחרות, ושיש דגש מסחרי חזק בעיסוקים של סיינטולוגיה. השופטים הגיעו למסקנה שאף אחת מהעובדות האלה אינה פוסלת את ההכרה הדתית של סיינטולוגיה; ואומנם, ניתן לציין עובדות דומות לגבי דתות מוכרות אחרות בנקודות שונות בהיסטוריה שלהן.

מהסיבות המתוארות בניתוח לעיל, אני חושב שסיינטולוגיה נחשבת בצדק כדת. לסיינטולוגיה יש את המאפיינים הגנריים הבולטים שמאפיינים דתות מוכרות, ויש לה גם תכונות ייחודיות משלה – אמונות ועיסוקים מעשיים מסוימים שמבדילים אותה בתור דת שונה, ולא בתור תנועה לא דתית.

אלן ו' בלאק

24 בינואר 1996